

Ezenkívül az információk *szellemi munkával* (indexelés, tárgyszavazás) történő vagy *gépi* (automatikus indexelés pozitív vagy negatív szótárazással, illetve a számítógépben tárolt fezausz felhasználásával) *tartalmi feldolgozása* is problémákat rejt magában. Sőt, így eljárva a felhasználónak előbb rá kell bukkannia a részére (esetleg még nem is teljesen felismerten) szükséges információt jellemző tárgyszóra vagy deskriptorra és csak azután láthat hozzá magának az információnak a kereséséhez.

A CONDOR projekt célkitűzése

A CONDOR projekt alapvető célkitűzése az optimális felhasználói kényelmet biztosító és nagy funkciókészlettel rendelkező programcsomag előállítás. A funkcionális tervezés során nemcsak az adatbank és a szöveges adattár integrált kezelésével kapcsolatos feladatok megoldását biztosították, hanem a rendszer ún. *mesterséges intelligenciáját* is (természetes nyelvű szövegek automatikus elemzése, szemantikai hálók feldolgozása, tanuló- és osztályozási algoritmusok stb.).

A kereső kérdés természetes nyelven is feladható a rendszernek. Pontos megfogalmazása a rendszer által kiadott űrlapok (a display terminálon jelennek meg) kitöltésével, azaz a válaszok bebillentyűzésével történhet meg.

A CONDOR összetevő elemei

A rendszerhez először két részrendszert — a strukturált és a nem-strukturált adatokat kezelő részrendszereket — fejlesztettek ki és ezek kipróbálása után kerül sor összekapcsolásukra az előírt funkciók biztosítása, a két részrendszer integrálása érdekében.

A strukturált információkat kezelő részrendszerként született meg az *SPB (Strategische Problem-Beschreibung = problémaleírás stratégia)*, amely elem a kérdés pontos megfogalmazását teszi lehetővé, valamint módot ad az információk párbeszédre átszerkesztésére, változtatására. Alkalmazásához azonban a felhasználónak nincs szüksége az adatokat leíró nyelv ismeretére.

A rendszer az alábbi *információfeldolgozási műveleteket* végzi el a felhasználói oldalon:

az adatok begyűjtése, plauzibilitás és konzisztencia-vizsgálat;

keresés súlyozható keresési kritériumokkal, szemantikai hálóban, fonetizálva és a felhasználó által kitöltendő űrlapokat alkalmazó keresőnyelvvél;

szerkesztett formában történő adatkiadás;

az elvégzett műveletek jegyzőkönyvezése;

a tárolt információknak szabadon választható szelekciós kritériumok szerinti értékelése.

A *szöveges információkat kezelő részrendszer* elemei a közvetlen optikai karakterolvasásos bevitel, a természetes nyelvű szövegek automatikus elemzése, automatikus indexelés, illetve osztályozás és az így leírt dokumentum-állományban végezhető — a rendszer által vezérelt — automatikus keresés.

A cél a szövegelemző komponens fejlesztése volt, azzal a feltétellel, hogy mind a szövegek leírásánál, mind keresésénél egységesen és automatikusan alkalmazható legyen. Ezzel kiküszöbölhető a jelenlegi rendszereknek az a hátránya, hogy különböző leírás és kérdezési rendszerek alkalmazása miatt bonyolultak és nehezen kezelhetők. A rendszer az alkalmazott eljárás révén maga veszi át a *feldolgozás feladatát*, a tárolt információkban — a rendszer rendelkezésére álló saját ismeretei alapján — a keresést automatikusan végzi el és az eredményt a kérdéssel való megfelelés aránya szerinti rangsorba rendezve szolgáltatja.

Ha a rendszer maga nem jut kielégítő eredményre, akkor párbeszédre fordul a felhasználóhoz a kérdés kiegészítésére.

A jövő és a próbaüzem

A két részrendszert modell formájában már kipróbálták. Három próbaüzemet terveznek:

COBIS (Computer-Orientiertes Büroinformations-system = számítógépes hivatali információs rendszer) az elnevezésének megfelelő feladatokkal a regensburgi egyetemen;

GIZ (Giftinformationszentrale = Mérgezési-Információs Központ) együttműködésben a Mérgezési Tanáccsal és az Orvosi Információs Központtal;

ASIS (Arbeitschutz-Informationssystem = Munkavédelmi Információs Rendszer) együttműködésben a dortmundi Munkavédelmi és Balesetkutató Szövetségi Hivattal.

/TAEUBER, D.: CONDOR: Ein integriertes Datenbank- und Informationssystem = Nachrichten für Dokumentation, 29.köt. 3.sz. 1978. p.127-130./

(Schiff Ervin)

Az ipari információ, mint a nemzeti információs rendszer alkotóeleme

Az iparvállalati információ általában nem tekinthető a nemzeti információs rendszer részének, mivel csupán egyes részei (pl. tudományos kiadványok, szabadalmak) hozzáférhetőek mindenki számára, más elemei azonban nem, vagy csak nagyon korlátozottan.

Ez abból következik, hogy a vállalati információs források alapvetően két kategóriára oszthatók:

a vállalat (kizárólagos) tulajdonát képező információk; ide tartoznak pl. a kutatási és fejlesztési eredmények, a piackutatási vizsgálatok, a más szervektől (pl. tanácsadó intézményektől) vásárolt információk;

a publikált forrásokból (pl. szakirodalomból) származó információk; ezeket a vállalat illetékes szakemberei értékelik, alkalmassá teszik a gyors helyi felhasználásra; ezt rendszerint a vállalat információs szerve végzi, s ezáltal a publikált információkat vállalati tulajdonná alakítja át.

Az iparvállalati információs tevékenység szempontjából a következő kérdések vethetők fel:

hogyan szervezi a vállalat saját információs munkáját, hogyan teszi a vállalat hozzáférhetővé az információt saját (szakemberei, vezetői stb.) használatára,

hogyan teszi szelektíven elérhetővé a vállalat az információs forrásokat mások (külső intézmények, szakemberek) részére.

A kérdésekből is kitűnik, hogy az említett tevékenységek között *ellentmondások vannak*, amelyek befolyásolják a vállalati információ szerepét egy nemzeti információs tervben.

Az információs munka szervezésében három fázist lehet megkülönböztetni az iparvállalatban, ami egyben a történeti fejlődés sorrendjének is megfelel. *Először kialakul a dokumentumbázis, a könyvtár.* Azután a könyvtár információs forrásait a vállalat sajátos szempontjai szerint *értékeli és feldolgozza* információelemző szakembere. Végül az információkat szintetizáló szakember *döntéshozzájáruláshoz kidolgoz információkat* a vállalatpolitikai, innovációs és egyéb fejlesztési és vezetési feladatok megoldására.

Ezek a tevékenységek sok esetben vállalati funkciók (pl. kutatás, gazdálkodás, marketing stb.) szerint elkülönülnek és viszonylag önálló csoportokban jönnek létre. Ennek a folyamatnak ellene hat az a tendencia, hogy pl. a kutatóknak egyre nagyobb mértékben van szükségük marketing adatokra, a közgazdászoknak pedig a tudományos fejlődés alapvető irányainak ismeretére. Ez vezethet az integrált vállalati információs rendszer és koncentrált adatbázis kialakításához.

A vállalati információs munkában, az információk feldolgozásában és terjesztésében felhasználásra kerülnek mindazok a közismert módszerek és eljárások, amelyek a tudományos-műszaki tájékoztatás alapjait alkotják. A nagyobb iparvállalatokban különösen nagy súlyt helyeznek a *szelektív információterjesztésre* és ezen belül olyan módszerek kialakítására, melyek nagymértékben biztosítják a megkívánt relevancia-fok elérését.

Ami a vállalati tudományos-műszaki információkhoz való külső hozzáférést illeti, a legtöbb vállalat arra bízta a kutató és fejlesztő szakembereit, hogy publi-

káljanak mindent, ami nem veszélyezteti a vállalat kereskedelmi biztonságát, és nem sérti a vállalat érdekeit.

S ha kialakulnak a megbízható országos információs szolgáltatások, a vállalat szívesen abbahagyja a publikált információs források feldolgozását és az egyéb ehhez kapcsolódó tevékenységeket. Így minden erejét az *információelemzés, szintetizálás és a döntéshozzájárulás feladataira* tudná koncentrálni, és sokkal egységesebb vállalati információs struktúra kialakítására törekedhetne.

/WILKINSON, J. B.: *Industrial information resources*
= *Aslib Proceedings*, 30. köt. 2. sz. 1978. p. 64-71./

(Györe Pál)

Információs és dokumentációs rendszerek gazdaságossága az NSZK-ban

A Német Szövetségi Köztársaság Kutatási és Technológiai Minisztériuma megbízásából 1974 és 1976 között végzett vizsgálatok az információs és dokumentációs rendszerek (intézmények, létesítmények, berendezések stb.) *gazdaságosságának kérdéseivel* foglalkoztak. Legfontosabb céljai:

a költségszámítások elvégzése egységes sémáinak és eljárásainak kidolgozása;

az információs és dokumentációs rendszerek egyes tevékenységeivel kapcsolatos költség-irányértékek meghatározása; valamint

az ilyen rendszerek teljesítménye, hatássága és hasznossága meghatározására alkalmas, a gyakorlatban alkalmazható módszerek és eljárások kifejlesztése.

A vizsgálatokat végző bizottság egy sor reprezentatív felmérést végzett, és ezek eredményeit hasonló, külföldi eredményekkel vetette össze; az értékelések alapján ajánlásokat dolgozott ki, amelyek elsősorban szakirodalmi dokumentációval foglalkozó intézmények tevékenységének értékelésére használhatók fel.

Költségek és költségszámítás

A költségek számítását általában megnehezíti az, hogy a tájékoztatási részleg többnyire egy nagyobb szervezet része, és így a vezetési, üzemi, épület-, bérlet- stb. *költségek nehezen különíthetők el*;

kisebb intézményekben némely dolgozó *többféle munkát is végez*; ez megnehezíti a munkafolyamat egyes részeire eső tényleges költségek meghatározását;

az intézmény által végzett, *más jellegű tevékenységek* (kutatási, szakértői, kiadói, oktatási stb.) költségeit elkülönítve kell kezelni;